


Toplum 5.0'da Toplumsal İktidarın Yeniden İnşası: Foucaultcu Bir Yaklaşım

Fuat Boğaç Evren¹ 

Toplum 5.0'da Toplumsal İktidarın Yeniden İnşası: Foucaultcu Bir Yaklaşım	The Reconstruction of Social Power in Society 5.0: A Foucauldian Approach
Öz Toplum 5.0 yapay zekâ, akıllı sistemler ve robotlar gibi yüksek teknolojilerin hayatın her alanına nüfuz etmesinin amaçlandığı yeni bir toplumsal paradigmadır. Toplum 5.0'la birlikte yüksek teknolojiyi üreten şirketlerin yalnızca üretici rolüyle sınırlı kalmayıp aynı zamanda kullanıcı verilerine erişebilmesi ve bu verilerin mülkiyetine sahip olması endişe uyandıran bir konudur. Bu çalışma da toplum 5.0'la birlikte veri mülkiyeti ile iktidar yapıları arasında yeni bir ilişki biçiminin ortaya çıkacağı hipotezinden hareketle Michel Foucault'nun iktidar kavramına ilişkin teorilerinden yola çıkarak veri mülkiyetinin toplumsal iktidar üzerindeki olası etkilerini tartışmaktadır. Çalışmanın vardığı sonuçlar toplum 5.0 çağında veri mülkiyetinin Foucault'nun biyoiktidar biçimine denk düştüğünü ortaya koymuştur.	Abstract Society 5.0 is a new social paradigm in which high technologies such as artificial intelligence, intelligent systems and robots are intended to permeate every aspect of life. With society 5.0, it is a matter of concern that companies that produce high technology are not only limited to the role of producers, but also have access to user data and ownership of this data. Based on the hypothesis that a new form of relationship will emerge between data ownership and power structures with society 5.0, this study discusses the possible effects of data ownership on social power based on Michel Foucault's theories on the concept of power. The results of the study reveal that data ownership in the era of society 5.0 corresponds to Foucault's form of biopower.
Anahtar Kelimeler: Toplum 5.0, Dijital Toplum, İktidar, Toplumsal İktidar, Michel Foucault	Keywords: Society 5.0, Digital Society, Power, Social Power, Michel Foucault
JEL Kodları: O33, O38	JEL Codes: O33, O38

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı	Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.
Yazarların Makaleye Olan Katkıları	Yazarın makaleye katkısı %100'dür.
Çıkar Beyanı	Çalışmadan kaynaklı herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

¹ Öğr. Gör. Dr., Yakın Doğu Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Görsel İletişim Tasarımı Bölümü, fuat.evren@neu.edu.tr

1. Giriş

Toplum 5.0'ın ortaya çıkışı, yapay zekâ, akıllı sistemler ve robotlar gibi yüksek teknolojilerin bireysel ve toplumsal yaşamın her alanına nüfuz etmesinin yalnızca kaçınılmaz değil aynı zamanda dönüştürücü olduğu önemli bir dönüm noktasına işaret etmektedir. Atomik (fiziksel-gerçek) dünya ile bitler (siber-sanal) dünyasının kusursuz birleşimiyle karakterize edilen (Deguchi vd., 2020; Keidanren, 2018; Harayama, 2017; Pereira vd., 2020; Potočan vd., 2020) yeni toplumsal paradigmanın eşliğinde bulunurken teknolojinin yönlendirdiği toplumlardaki güç dinamiklerinin üzerine düşünmemiz gereken yeni konular bulunmaktadır. Toplum 5.0 yalnızca yüksek teknoloji ürünlerle birlikte hizmetlerin üretimiyle ve tüketimiyle sınırlı kalmamaktadır. Aynı zamanda söz konusu ürünleri ve hizmetleri üreten şirketlerin, tüketicilerinin verilerine erişebildiği ve bu verilerin mülkiyetine sahip olabildiği bir gelecek yaratma hedefidir. Bu nedenle veri mülkiyeti ile iktidar yapıları arasında yeni bir ilişki biçiminin ortaya çıkacağı düşünülmektedir. Çalışma kapsamında ise toplum 5.0 ile birlikte veri mülkiyetinin iktidar yapıları üzerindeki olası etkileri konu alınmıştır. Araştırmada ampirik yöntemlerin tek başına bu çok yönlü ilişkinin ayrıntılarını yakalamada yeterli olamayabileceği düşüncesiyle Michel Foucault'nun iktidar kavramı üzerine ortaya koyduğu kuramsal çerçeve üzerinden tartışmanın yürütülmesi benimsenmiştir. Bu yaklaşım, veri mülkiyeti meselesinin kapsamlı bir şekilde araştırılmasına zemin hazırlamakla birlikte aynı zamanda toplum 5.0'in toplumsal iktidar üzerindeki etkilerine ışık tutmaya yardımcı olabilir.

Çalışmanın temel gerekçesi, toplum 5.0'la birlikte ortaya çıkması beklenen yeni toplumsal iktidar dinamiklerini anlama ve yorumlama ihtiyacıdır. Yüksek teknoloji ürünleri ve hizmetleri tüketiciye sunan şirketlerin toplum 5.0'la birlikte toplumsal iktidar konumuna erişmesinin beklenmesi, bu çalışmanın temel hipotezini oluşturmaktadır. Yüksek teknolojiye sahip cihazların her yerde bulunması, akıllı cihazlara ve birbirine bağlı sistemlere olan bağlılığın artmasıyla birleştiğinde benzeri görülmemiş bir kullanıcı verisi birikimine yol açması beklenmektedir. Söz konusu veriler, bu teknolojileri üreten şirketlerin mülkiyeti ve kontrolü altına girerek şirketlerin küresel ölçekte milyonlarca kişinin özel ve kamusal yaşamına dair bilgiler edinmesine, bu bilgileri metalaştırabilmesine ve üçüncü taraflarla paylaşabilmesine olanak tanımaktadır. Bunun bir sonucu olarak toplum 5.0, iktidarın kavramsallaştırılmasında ve mevcudiyetinde paradigma değişikliği yaratarak geleneksel iktidar yapılarının yüksek teknolojinin ve veri mülkiyetinin etkisiyle yeniden şekillendiği yeni bir çağa işaret etmektedir. Aynı zamanda literatürde toplum 5.0 araştırma konusu olmasına rağmen toplum 5.0 ile veri mülkiyetini toplumsal iktidarla ilişkilendiren teorik perspektiflere sahip bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Söz konusu gerekçeler doğrultusunda bu araştırma, toplum 5.0'la birlikte ortaya çıkacak veri mülkiyeti sorununun iktidar kavramsallaştırmasını nasıl etkileyeceğini araştırmayı ve açıklamayı amaçlamaktadır. İkinci amaç ise Foucault'nun iktidar kavramına ilişkin teorileriyle toplum 5.0'daki veri mülkiyeti ve toplumsal iktidar arasındaki ilişkiyi tartışmaktır. Ayrıca çalışmanın teknolojinin, veri mülkiyetinin ve toplumsal iktidarın kesişiminde gelişen dinamiklerin anlaşılmasına katkıda bulunması açısından önem taşıdığı düşünülmektedir.

2. Toplumsal Evreler ve Toplum 5.0 Kavramı

Toplumlar bulunduğu dönemin özelliklere göre sınıflandırılmış ve bu sınıflandırmanın temel motivasyon kaynağı ise toplumların tekniğe bağlı ilerleyişi olmuştur. Japonya İş Federasyonu Keidanren (2018), avcı-toplayıcı toplumdaki süper akıllı topluma kadar insanlığın tekniğe bağlı ilerleyişini odağına alan beş farklı toplumsal yapı belirlemiştir. Buna göre avcı-toplayıcı olarak

da bilinen ve karşımıza çıkan ilk toplum yapısı olan toplum 1.0'da insanlar hayatta kalabilmek için kolektif çaba sarf ederek göçebe ve komünal bir yaşam biçimini benimsemiştir (Narvaez Rojas vd., 2021: 5; Yıkılmaz, 2020: 86). Tarım toplumu olarak ifade edebileceğimiz toplum 2.0 ise insanların yerleşik hayata geçerek geliştirdiği tekniklerle doğaya müdahale etmeye başladığı ilk toplumsal devrimdir (Rosenstand vd., 2023: 64; Narvaez Rojas vd., 2021: 6). Toplum 3.0'ı tetikleyen en önemli unsur on sekizinci yüzyıl sonlarında ilk olarak İngiltere'de yaşanan sanayi devrimi olmuştur (Mourtzis vd., 2023: 2; Trehan vd., 2022: 49). Üretimin atölyelerden seri üretime olanak tanıyan fabrikalara taşındığı, üretimde beden gücüyle birlikte makinelerinde kullanılmaya başlandığı ve toplumların kentleşme, işçi sınıfı, sendika gibi olgularla tanıştığı toplum yapısını ifade etmektedir. Bilgi toplumuna işaret eden toplum 4.0 ise yirminci yüzyılın sonlarında bilişim teknolojilerinde yaşanan hızlı penetrasyonla birlikte ortaya çıkmıştır. Toplum 4.0'da bilgi üretimi, bilgiye erişim ve bilginin metalaştırılması önem kazanmış ve bilgiye dayalı hizmet sektörü sanayi üretiminin önüne geçmiştir (Harayama, 2017; Salgues, 2018: 74).

Tablo 1: Toplumların Evrimsel Gelişimi

Toplumlar	Niteliği	Zaman aralığı
Toplum 1.0	Avcı-toplayıcı toplum	İnsanlığın doğuşu
Toplum 2.0	Tarım toplumu	M.Ö. 13000
Toplum 3.0	Sanayi toplumu	18. yüzyıl sonları
Toplum 4.0	Bilgi toplumu	20. yüzyılın ikinci yarısı
Toplum 5.0	Süper akıllı toplum	21. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren

Kaynak: Harayama (2017).

Toplumların geçirdiği evrimlere bakıldığında (Tablo 1) günümüze doğru yaklaşıldıkça toplumsal paradigmalara ömrünün kısalması ve her bir toplum yapısının kendisinden önceki toplumsal paradigmayı yok etmesi dikkat çekmektedir. Toplum 5.0'ın ise yirmi birinci yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren hâkim olmaya başlaması planlanmıştır. Plan doğrultusunda hareket edilmesinin nedeni, süper akıllı toplum olarak nitelendirilen toplum 5.0 kavramının ilk kez 2016'da Japonya hükümeti tarafından duyurulması ve siber fiziksel teknolojiler aracılığıyla yaşam kalitesinin artırılmasının amaçlandığı bir toplum felsefesi olarak tanıtılmasıdır (Fukuda, 2020; Narvaez Rojas vd., 2021; Onday, 2019; Gladden, 2019). Kendisinden önceki toplumsal evrelerle karşılaştırıldığında devlet politikası olarak planlanması nedeniyle toplum 5.0 diğerlerinden farklıdır. Diğer toplumsal paradigmlar öncesinde planlanmış ve tasarlanmış yapılar değilken toplum 5.0 bilinçli ve kasıtlı bir tasarı olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar Japonya için tasarlanmış bir toplumsal yapı olsa da duyurulduğu andan itibaren büyük yankı uyandırmış ve küresel ölçekte uygulanabilirliği tartışılmaya başlanmıştır.

Toplum 5.0'ı müjdeleyenlerin onun hakkında tüm insanlığın maddi refaha erişeceği ve atomik dünya ile bitler dünyasının birleşeceği süper akıllı toplum olarak bahsetmektedir (Deguchi vd., 2020; Pereira vd., 2020). Toplum 5.0 atomik dünya ile bitler dünyasının iç içe geçmesiyle yüksek düzeyde konformist ve insan merkezli bir toplum yapısı vaat etmektedir (Potočan vd., 2020). Kendisinden önceki dört toplumsal paradigmayı takip eden ve eklektik içeriğe sahip bir toplum yapısıdır (Toprak vd., 2020). Bu toplumsal yapıda insan-teknoloji birlikteliğinin sürdürülebilir ve insan merkezli dünya yaratılması için kullanılması hedeflenmektedir (Medina-Borja, 2017: 235). Ayrıca kendisinden önceki bilgi toplumunu temel alarak insan merkezli teknik ilerleme ile hayatın her alanında yüksek teknoloji kullanımını ve dijital dönüşümünü teşvik etmektedir (Harayama, 2017).

Toprak ve arkadaşlarına göre (2020: 172) toplum 5.0, Almanlara ait olan endüstri 4.0 kavramının Japonya'daki tezahürüdür. Japonya, Almanya'nın endüstri 4.0 hamlesinin ardından ekonomik büyümesini artırabilmek için toplum 5.0 hedefini ortaya koymuştur (Toprak vd., 2020: 172). Berawi'ye göre (2019) toplum 5.0, ekonomik ilerlemenin insan merkezli bir yaklaşımla ve endüstri 4.0'la dengelendiği yeni toplum yapısıdır. Nitekim toplum 5.0'a zemin hazırlayan en önemli aksiyonun endüstri 4.0 olduğu söylenebilir. Japonya'nın toplum 5.0 hedefinin temelini oluşturan ve endüstriyel üretim süreçlerinin dijitalleşmesini ifade eden endüstri 4.0'dan ilk kez 2011'de bahsedilmiş ve 2013'te Almanya hükümeti tarafından devlet politikası olarak ilan edilmiştir (Lu, 2017: 1; Morrar vd., 2017: 14; Rojko, 2017: 78; Xu vd., 2018: 2941; Xu vd., 2021: 530). Endüstri 4.0'da üretim süreçlerinin dijitalleşebilmesi için yapay zekânın, robotların, dijital ikiz, dikey ve yatay entegrasyon, her şeyin interneti, bulut, büyük veri analizi ve artırılmış gerçeklik teknolojilerinin hem üretimde hem de tüketimde aktif biçimde kullanılması gerekmektedir (Ahad vd., 2020; Damiani vd., 2018; Kaur vd., 2020; Lasi vd., 2014; Lele, 2019; Tao vd., 2019). Toplum 5.0 ise endüstri 4.0'la birlikte hayatımıza giren ve girecek yeni nesil teknolojik ürünlerin, hizmetlerin ve yapıların toplum tarafından benimsenmesini ve tüketilmesini hedeflemektedir. En yalın haliyle toplum 5.0, teknolojiyi reddetmeyen ve onunla simbiyotik² ilişki kurmayı başarabilmiş yeni bir toplum yaratma hedefi olarak açıklanabilir.

3. Toplum 5.0 ve Veri Mülkiyeti

Yapay zekâ, her şeyin interneti ve gelişmiş robot teknolojisi gibi yüksek teknolojilerin yaşamın her alanında var olacağı ve insanların söz konusu teknolojilere bağımlı yaşayacağı toplum 5.0'daki simbiyotik ilişki, bireylerin dünyayla ve birbirleriyle etkileşim biçimini yeniden şekillendirmektedir. Bu ilişki biçimi endüstriyel üretim sınırlarını aşarak sağlık, eğitim, ulaşım, şehir planlaması ve iletişim gibi bireylerin tüketicisi ya da kullanıcısı olduğu yaşamın tüm alanlarını kapsamaktadır. Bu durumun önemli bir sonucu olarak bireyler akıllı cihazlarla, sensörlerle ve birbirine bağlı sistemlerle etkileşime girdikçe sürekli biçimde tüketimleri ve alışkanlıkları hakkında veri üretmektedir (Andrejevic, 2013; Brayne, 2017; Lyon, 2019; Tufekci, 2014). Bireylerin farkında olmadan ürettiği veriler her şeyin interneti teknolojisiyle anlık olarak ilgili cihazın üreticisiyle paylaşılmaktadır. Böylelikle bireyler sürekli biçimde gözetime tabi tutulurken aynı zamanda ilgili teknolojik aygıtın kullanımına ve kullanım alışkanlıklarına dair bilgilerin, aygıtı üreten şirket tarafından bilinmesi sağlanmaktadır.

Sonuç olarak toplum 5.0'da yüksek teknolojiyi üreten şirketler ürünlerini ya da hizmetlerini üretip pazarlamakla sınırlı kalmayıp aynı zamanda kullanıcı etkileşimi yoluyla ortaya çıkan verilerin sahibi konumuna erişmektedir. Böylelikle toplum 5.0'da sahiplik paradigması hem yüksek teknolojiye sahip olup onun üreticisi olmayı hem de kullanıcı verilerini elde etmeyi kapsayacak şekilde iki ana unsuru barındırmaktadır. Mülkiyetin genellikle fiziksel varlıklara odaklandığı önceki toplumsal yapıların aksine toplum 5.0 ikili mülkiyet paradigmasına sahiptir. Bu durum yüksek teknolojilerin bilimsel buluş (patent) mülkiyetine sahip olmanın önemini belirginleştirerek bunun etik ve toplumsal sonuçlarıyla ilgili soruları da gündeme getirmektedir.

Veri mülkiyeti yalnızca veriye sahip olmanın ötesine geçerek onu çözümleme, yorumlama ve ondan eyleme dönüştürülebilir iç görüler edinme kazanımlarını da kapsar. Bu nedenle şirketler kullanıcı davranışları, tercihleri ve ihtiyaçları hakkında derinlemesine bilgi edinmek için bu verilerden yararlanmaktadır. Ayrıca bu veri kümelerini çözümleyip yorumlayarak mevcut ürünlerini geliştirebilir, sorunlara karşı yeni ve yenilikçi çözümler sunabilir. Bu avantajların yanı

² Simbiyotik fiziksel olarak birbirine bağlı, birinin diğerinin içinde yaşadığı anlamına gelmektedir.

sıra aynı zamanda kullanıcı verileri şirketler için önemli bir gelir kaynağına dönüştürülebilir. Kullanıcı verileri üçüncü taraflarla paylaşılabilir hatta hedefli reklamcılık hizmeti ya da veriye dayalı farklı hizmetler sunmak için kullanılabilir.

Hem yüksek teknolojiye sahip ürünlerin ve hizmetlerin patentinin hem de veri mülkiyetinin belirli şirketlerin elinde yoğunlaşması, tekel hegemonyasının kurulmasına yönelik endişeleri artırmaktadır. Ayrıca pazara hâkim olan şirketler tekel olmalarının getirdiği güçle pazar üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir ve potansiyel olarak yeni rakiplerin girişini sınırlandırabilir. Bununla birlikte tekel konumundaki şirketler pazar dinamiklerini şekillendirmede orantısız bir etkiye de sahip olabilir.

Toplum 5.0 çağında veri mülkiyeti ile toplumsal iktidar arasındaki ilişkinin yerleşik teorilere meydan okuyarak ekonomik, teknolojik ve bilgisel gücün birleştiği yeni bir toplumsal iktidar biçimini inşa ettiği düşünülmektedir. Toplum 5.0'dan önceki toplumsal yapılarda siyasi, ekonomik ve toplumsal iktidar genellikle farklı erklerde yoğunlaşmaktaydı. Toplum 5.0'da ise verilerin teknoloji şirketleri tarafından sahiplenilmesinin sonucu olarak bu sınırların bulanıklaştığı, ekonomik etkinin geleneksel güç yapılarıyla iç içe geçtiği ve hatta onları aştığı söylenebilir. Devasa veri kümelerine sahip olan şirketlerin bu güce sahip olmayan diğer iktidar odaklarına kıyasla orantısız bir güce sahip olması yüksek bir olasılıktır. Bu nedenle kapsamlı veri kümelerine sahip olmak şirketlere bireyler ve toplumlar üzerinde benzersiz bir etki yaratma gücü sağlayabilir.

4. Toplum 5.0 Çağında Toplumsal İktidar

Foucault'nun iktidara yaklaşımı geleneksel görüşlerden oldukça farklıdır. İktidarın toplum genelinde farklı düzeylerde ve biçimlerde yer aldığını ve yalnızca devlet otoritesiyle ve ona bağlı kurumlarla sınırlı olmadığını iddia etmektedir (Foucault, 2012; 2014; 2015). Bu nedenle iktidarı ailede, okulda, fabrikada, tımarhanede ve diğer tüm toplulukların içinde aramakta ve sorgulamaktadır. Foucault'ya göre iktidar merkezi olmayan, dağınık ve çeşitli biçimlerde topluma yayılmış; bireyin ve toplumun oluşumunu ve dönüşümünü şekillendiren temel bir olgudur. Foucault'nun iktidar çözümlemesi kapitalist toplumlarda iktidar ilişkilerini bütünsel olarak ele almakla birlikte bireyin, toplumun ve toplumsal kurumların iktidar ilişkileri içinde nasıl konumlandığının anlaşılmasını amaçlar.

Özmaskas'a göre (2012: 58) Foucault bilhassa devlet iktidarı yerine devleti ya da devletin tahakkümünü aşan iktidar pratiklerini sorgulamayı amaçlamıştır. Foucault'ya göre (2011; 2012; 2014; 2015) iktidar, tüm bireylerin katılımıyla işleyen bir olgudur. İktidar yaşam alanlarını ve söylemleri şekillendirerek bireyleri belirli kalıplara sokmaya çalışır. Bu kalıplar hastalık, delilik, suçluluk ve cinsellik gibi alanları da kapsamaktadır. İktidar bu alanları düzenleyerek bireyin özgürlüğünü sınırlar, bedenini terbiye eder, zihnini sağlıklı kılar ve eğilimlerini yönlendirir (Foucault, 2012; 2014; 2015). Foucault'ya göre bu durum iktidarın bireyleri iyileştirme çabasından ibarettir. İktidar, bireyin bedenini ve davranışlarını hedef alır; bireyin alışkanlıklarını, tavırlarını, davranışlarını, mekânsal yerleşimini ve konumunu belirlemeye çalışır. Foucault (2012; 2014), bireyi iktidarın bir sonucu olarak görür ve ona göre birey, iktidar tarafından şekillendirilen ve iktidarın işleyişine katkıda bulunan bir öznenen ibarettir.

4.1. Bıyoiktidar

Foucault'nun (2015) ifade ettiği şekliyle bıyoiktidar, toplumsal yaşamın düzenlenmesi ve yönetilmesi açısından iktidarın bireyler üzerinde kurduğu tahakkümdür. Yalnızca bireyleri değil aynı zamanda tüm canlıların biyolojik yönlerini kontrol etmeyi ve organize etmeyi içermektedir

(Foucault, 2012; 2014; 2015). Toplumların işleyişini kontrol etmek ve düzenlemek için kurumların kullandığı gözetim, disiplin ve normalleştirme gibi mekanizmaları kapsamaktadır. Kullanıcı gözetimi ve veri mülkiyeti de Foucault'nun incelediği biyoiktidar mekanizmalarında görülebileceği üzere kolektif davranışı şekillendirmek ve etkilemek için araç haline gelmektedir. Toplum 5.0 çağında yüz tanıma, konum ve çevrimiçi izleme dahil olmak üzere gelişmiş gözetim ve veri toplama yöntemleri benzeri görülmemiş gözetim olanakları sağlamaktadır.

Toplum 5.0'da kullanıcı verileri biyoiktidar mekanizmalarına benzer şekilde toplumsal kontrol için güçlü bir araç görevi görmektedir. Kapsamlı veri kümelerinin toplanması ve çözümü, söz konusu teknolojilerin sahibi olan şirketlerin hem bireysel hem de toplumsal davranışları anlamasına ve etkilemesine olanak tanır. Algoritmalar kullanıcı verilerine dayalı içerikleri ve deneyimleri özelleştirerek yeni davranış normlarının oluşturulmasına ve güçlendirilmesine katkıda bulunabilir. Bu durum tüketici tercihlerini şekillendirmeden siyasi görüşleri etkilemeye kadar çeşitli şekillerde ortaya çıkabileceği üzere aynı zamanda Foucault'nun toplumsal davranışların düzenlendiği ve standartlaştırıldığı normalleşme kavramına paralel olduğu söylenebilir.

4.2. Gözetim ve Veri Mülkiyeti

Gözetim, şirketlerin bireyleri izlemesine ve onlar hakkında nitelikli bilgiler edinmesine olanak tanıyan biyoiktidarın önemli bir bileşenidir. Dijital çağda veri yönetimi büyük miktarda kişisel bilginin toplanması yoluyla kapsamlı gözetimi içermektedir. Veri mülkiyetinin kolaylaştırdığı gözetleme olanaklarının, Foucault'nun, biyoiktidarın müdahaleci doğası hakkındaki endişelerine benzer şekilde mahremiyet, özerklik ve toplumsal kontrol potansiyeli üzerinde etkileri bulunmaktadır. Gözetim ve veri toplama, bireysel izlemenin ötesine geçerek bütün toplumun gözetimini kapsayacak şekilde uzanmaktadır. Kolektif izleme hali, şirketlerin kapsamlı gözetim uygulamaları yoluyla toplumu kontrol ettiği ve yönettiği Foucault'nun biyoiktidar kavramıyla uyumludur.

Verilerin metalaştırıldığı ve ekonomik kazanç için kullanıldığı gözetim kapitalizmi kavramı, gözetim uygulamalarının doğasında var olan güç dinamiklerini de ortaya çıkarmaktadır. Yüksek teknolojiyi üreten şirketler hedefli reklamcılık için kapsamlı veri kümelerinden yararlanarak tüketici davranışını etkileyebilir ve pazar yönelimlerini şekillendirebilir. Hâlihazırda internet ve sosyal medya tüketiminde uzun süredir aktif biçimde kullanılan hedefli reklamcılık sistemi, tüm internet kullanıcılarının gözetimine dayanmakta ve reklam veren tarafından reklamlarla karşılaşacak kitlenin önceden belirlenmesini sağlamaktadır (Andrejevic, 2013; Brayne, 2017; Lyon, 2019; Tufekci, 2014). Böylelikle reklam veren, kullanıcı verilerinden yararlanarak ve reklamını belirli demografik özelliklere, ilgi alanlarına ve davranışlara göre uyarlayarak istediği kitleye daha kolay biçimde ulaşabilmektedir. Hedefli reklamcılık sistemi yalnızca tüketici davranışını yönlendirmekle kalmayıp aynı zamanda tüketim, moda ve yaşam tarzı seçimleriyle ilgili toplumsal normları da etkileyebilir. Kapsamlı veri kümelerine sahip olan şirketler aynı zamanda kitleleri yönlendirebilir, siyasi söylemi etkileyebilir ve toplumsal anlatıları potansiyel olarak manipüle edebilir. Ayrıca kültürel ve sosyal normların şekillenmesine de aktif olarak katkıda bulunabilir. Veri mülkiyeti belirli içeriklerin teşvik edilmesi ve diğerlerinin bastırılması yoluyla dijital alanlara hâkim olan anlatıları etkileyebilmektedir. Bu etki bireysel davranışların ötesinde toplumda neyin normal veya kabul edilebilir olduğuna dair kolektif algılara kadar uzanabilir.

4.3. Normalleştirme ve Kişiselleştirme

Foucault'nun normalleşme kavramı toplumsal normların ve standartların oluşturulup uygulandığı, bireylerin davranışlarını ve kimliklerini şekillendirdiği süreci ifade eder. Foucault (2014; 2015) normalleşmeyi özellikle disiplin gücünün ve kurumların insan davranışının düzenlenmesine nasıl katkıda bulunduğu araştırmak için kavramsallaştırmıştır. Kurumlar, disiplin ve gözetim mekanizmaları aracılığıyla bireyleri ve toplumları yerleşik normlara uyması yönünde şekillendirmektedir.

Veri mülkiyetinin tekel konumundaki şirketlerin elinde yoğunlaşması olasılığı bir tür veri hegemonyasına da yol açabilir. Önemli veri kümelerine sahip şirketler dijital ortamlardaki kullanıcı deneyimleri üzerinde kontrol sahibidir. Algoritmalar ve kişiselleştirilmiş öneriler aracılığıyla içerikler, reklamlar ve etkileşimler kullanıcılara göre düzenlenebilir. Toplum 5.0'da normalleşme veriye dayalı süreçler aracılığıyla farklı bir boyut kazanmaktadır. Algoritmalar toplumsal stereotipleri, tercihleri ve davranışları belirlemek için geniş veri kümelerini çözümleyebilir. Veriye dayalı normalleştirme yalnızca standartların oluşturulması değil aynı zamanda standartların bireysel ve toplumsal verilere göre uyarlanmasıyla da ilgilidir.

Veri mülkiyetinin kontrolündeki kişiselleştirme ise kullanıcı davranışlarını yönlendiren bir mekanizmadır. Deneyimlerin, hizmetlerin ve içeriğin bireysel tercihlere göre uyarlanmasını içermektedir. Kişiselleştirme her kullanıcının benzersiz özelliklerine ve tercihlerine hitap etmeyi amaçladığından yüksek teknolojinin vaatlerinden birisi olan kişiselleştirme yaklaşımı geleneksel normalleştirmeyle çelişmektedir. Ancak normalleştirme ve kişiselleştirme, davranışsal içgörülerin ve tahmine dayalı modellemenin kullanımı yoluyla birleşmektedir. Veri yönetimi yalnızca yaygın toplumsal normları tanımlamakla kalmayıp aynı zamanda bireysel davranışları da tahmin eden algoritmalarla yararlanmaktadır. Veri sahipleri kullanıcı deneyimlerini bireysel tercihlere göre düzenleyip kullanıcı davranışlarına yön vererek belirli kalıpların pekişmesine ve dijital normların şekillenmesine katkıda bulunabilir. Kişiselleştirme kullanıcı katılımını artırırken aynı zamanda davranışların potansiyel olarak normalleştirilmesine ilişkin soruları da gündeme getirmektedir. Veri mülkiyetinin bu yönü, Foucault'nun bireysel ve toplumsal davranışlar üzerindeki etkiyi vurgulayan normalleştirme tezini yansıtmaktadır.

4.4. Disiplin ve Dijital Panoptikon

Toplum 5.0'la birlikte veri toplama tekniklerinin ve yollarının yaygınlaşması benzeri görülmemiş düzeyde bireysel gözetimi ve davranış çözümlemesini kolaylaştırmaktadır. Toplum 5.0'da disiplin yalnızca kurumlarda gözlemlenen fiziksel hapsetmeyle ilgili değildir; bireylerin çevrimiçi faaliyetleri aracılığıyla sürekli gözetime tabi tutulduğu ve dijital bir panoptikonun yaratıldığı dijital alana da uzanmaktadır. Gözetimi sıradanlaştıran ve benimseten yüksek teknolojilerin çağı olan toplum 5.0 hâkim kılındığında toplumsal yapıları şekillendirerek ve bireysel davranışları etkileyerek disiplin gücünün yeni boyutlarını ortaya çıkaracaktır.

Dijital panoptikon, dijital çağda disiplinin paradigmatik bir ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Foucault'nun, mahkumların sürekli gözetim altında olduğu teorik bir hapisane tasarımı olan panoptikon, dijital teknolojilerin her yerde bulunmasıyla ve kullanılmasıyla yeniden yaratılmıştır. Bireyler çevrimiçi etkinlikleri aracılığıyla sürekli gözlem konusu haline gelirken metaforik panoptikon fiziksel sınırların ötesine uzanarak eylemlerin izlendiği geniş bir dijital manzarayı kapsamaktadır. Gözlem, normalleştirme ve bireyselleştirme ile karakterize edilen disiplinler güç ise dijital çağda algoritmik olarak kendini göstermektedir. Gelişmiş algoritmalar geniş veri kümelerini çözümleyerek kullanıcıların çevrimiçi davranışlarını,

tercihlerini ve etkileşimlerini gözetlemektedir. Algoritmik disiplin veri çözümlemesi yoluyla belirlenen kalıplara dayanarak bireylerin dijital deneyimlerini tahmin ederek, etkileyerek ve yönlendirerek kullanıcı davranışlarını şekillendirebilir. Dijital çağda disiplin gücünün önemli bir bileşeni olan tahmine dayalı analitik kullanıcı eylemlerinin tahmin edilmesini sağlayabilir. Ayrıca algoritmalar bireysel tercihleri ve seçimleri tahmin etmek üzere geçmiş verileri kullanmaktadır.

5. Zorluklar ve Öneriler

Toplum 5.0'da veri mülkiyetinin yaratacağı zorluklar şu şekilde sıralanabilir.

1. Tekel hegemonyası: Milyonlarca kullanıcıya ait verilerin yalnızca belli başlı büyük şirketin yönetiminde ve kontrolünde yoğunlaşması tekelleşme sorununu yaratabilir. Nitekim günümüzde Google'ın arama motoru pazarındaki tekel konumu toplum 5.0 için bize öngörü sunabilir. Aralık 2023 itibariyle Google'ın kullanıcı sayısına göre arama motorları arasındaki pazar payı yüzde 91,61'dir (Statcounter, 2024). Arama motorları özelindeki Google'ın tekel gücü, internet sitelerinin tamamının görünürlüğü ve ziyaretçi sayısını etkilemekte, interneti şekillendirmekte ve onu rakipsiz kılmaktadır. Kullanıcı verilerinin bir ya da birkaç şirketin elinde toplanması, şirketlerin bireyler, toplumlar ve hatta demokratik süreçler üzerinde sahip olabileceği etkiye ilişkin endişeleri artırmaktadır.

2. Veri güvenliği riskleri ve gizlilik kaygıları: İnsanların teknolojiyle kuracağı simbiyotik ilişkiyle birlikte her an ve her adım başında veri üretecek olması, veri güvenliğiyle ilgili riskleri de artırmaktadır. Siber tehditlerin artan sıklığı, bireylerin hassas bilgilerinin saklanması ve korunması hususunda endişe yaratırken aynı zamanda bireylerin özel ve kamusal yaşamına ait verilerinin maddi amaçlar doğrultusunda kullanılması olasılığı da insanları bu konuda kaygıya sevk etmektedir. Bu nedenle şeffaf, etik kurallara ve veri mülkiyeti konusunda bireylerin mahremiyetini önceleyen yasal düzenlemelere duyulan ihtiyaç artmaktadır.

Söz konusu zorlukları ortadan kaldırmaya yönelik öneriler ise aşağıda sıralanmıştır.

1. Veri sahipliğini demokratikleştirmek: Veri sahipliğini demokratikleştirmenin merkezinde bireylere kişisel verileri üzerinde daha fazla kontrol olanağının sağlanması yer almaktadır. Bireylere verilerine ait mülkiyet hakkının verilmesi, verilerinin nasıl kullanılacağını ve paylaşılacağını belirlemesine olanak tanıyarak özerklik ve temsil duygusunu geliştirmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca hâlihazırda bir internet sitesine ya da sosyal ağa kayıt olurken kullanıcı verilerinin site ya da ağ tarafından kullanılabilmesini beyan eden kullanıcı ya da gizlilik sözleşmelerini kabul etmesi gerekmektedir. Kullanıcıların büyük çoğunluğunun bu sözleşmeleri okuma ihtiyacı duymadan kabul etme eğilimi gösterdiği varsayılmaktadır. Bunun nedenleri arasında hem söz konusu sözleşmelerin oldukça uzun kelime sayısına sahip olması ve anlaşılması güç hukuki terimleri içermesi hem de söz konusu siteye ya da sosyal ağa katılma isteğinin verdiği hazzın ve isteğin her şeyin önüne geçmesi sayılabilir. Bu nedenle şirketler daha şeffaf bir politika izleyerek tüketicilerine daha net ve kısa ifadelerle verileri hakkında ne tür haklara sahip olduğunu ve verilerini hangi amaçlarla kullanabileceğini beyan etmelidir.

2. Veri demokrasisi için yasal korumalar: Veri mülkiyetini demokratikleştirmek, bireylerin mülkiyet hakkını koruyan yasal çerçevelerin yürürlüğe girmesini gerektirmektedir. Yasalar veri mülkiyetinin sonuçları hakkında şeffaflığı zorunlu kılmalı ve bireylerin veri hakkını ihlal eden şirketler için yaptırımlar içermelidir. Ancak veri hakkını açıkça temel hak olarak tanımlayan yasal düzenlemeler veri sahipliğinin demokratikleşmesine katkıda bulunabilir. Veri hakları mevzuatı bireylerin kendi verilerine ilişkin haklarının bilincinde olmasını ve mahremiyetine önem verilmesini sağlayabilir.

3. Dijital okuryazarlığı teşvik etmek: Kamu bilincini artırmak ve dijital okuryazarlığı teşvik etmek etik veri yönetiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Bireylerin verileri hakkında farkındalığa sahip olması teknoloji tüketimi konusunda daha bilinçli kararlar almasına katkıda bulunabilir. Böylelikle dijital okuryazarlık eğitimi ve farkındalık kampanyaları bireylerin bilinç kazanması yönünde önemli bir kazanım olabilir.

4. Veri yönetim araçlarını teşvik etmek: Bireylere kişisel verilerini etkin bir şekilde yönetebilecekleri araçların ve seçeneklerin sağlanması verilerin demokratikleşmesine katkı sağlayabilir. Ayrıca bireylerin verilerini kontrol etmesine, izlemesine ve onayına bağlı olarak paylaşmasına olanak tanıyan kullanıcı dostu uygulamalar ve araçlar, bireyin verileri üzerindeki kontrolünü artırarak gizliliğinin korunmasına zemin hazırlayabilir.

6. Sonuç

Toplum 5.0'daki veri mülkiyeti olgusunun tartışılması, veri mülkiyetinin toplumsal iktidar üzerindeki dönüştürücü etkisini açığa çıkarmıştır. Geniş veri kümeleri üzerinde kontrol sahibi olan şirketler yalnızca ekonomik erk elde etmekle kalmayıp aynı zamanda toplumsal anlatılar, normlar ve bireysel davranışlar üzerinde de etki yaratabilme gücüne sahip olabilir. Bu doğrultuda Foucault'un iktidar olgusu üzerine ortaya koyduğu teorilerin, toplum 5.0 ile birlikte geleneksel iktidar yapılarının uğrayabileceği değişimi anlamak için teorik bir çerçeve sunduğu sonucuna varılmıştır.

Toplum 5.0'da veri mülkiyetinin araştırılması, yüksek teknolojinin patentine sahip olan şirketlerin yalnızca somut ürünlere ya da hizmetlere sahip olmakla kalmayıp aynı zamanda kullanıcılara ait verilerin de sahibi olduğu ikili mülkiyet paradigmasını ortaya koymuştur. Bu durum toplum 5.0 çağında bütünsel bir sahiplik anlayışını yaratarak geleneksel anlamdaki fiziksel sahiplik ile soyut olan veriye sahip olma arasında akıcı ilişkiyi görünür kılmıştır. Geleneksel fiziksel ürünlere sahip olmanın ötesinde kullanıcılara ait verilerin saklanması, mülkiyetin ayrılmaz bir parçası haline gelmekte ve hem maddi olan hem de olmayan varlıkları hesaba katan daha bütünsel bir kavramsallaştırmayı şekillendirmektedir. Böylelikle ekonomik iktidarın yalnızca somut ürünlere sahip olmakla belirlenmediği bunun yerine dijital veriler gibi soyut varlıklarla da şekillendiği söylenebilir.

Benzer şekilde şirketlerin sahip olduğu veri gücüyle siyasi anlatıların ve siyasi karar alma süreçlerinin yönetiminde önemli bir rol oynayabileceği düşünülmektedir. Somut bir örnek vermek gerekirse arama motoru pazarının lideri konumundaki Google, salgın hastalıkları dahi Dünya Sağlık Örgütü'nden önce öngörebilmektedir. Google algoritmaları kullanıcıların aramalarından yola çıkarak "şu tarihten itibaren ateş düşürücü, soğuk algınlığı şeklindeki aramalarda yükseliş başladı" şeklinde bir sonuca ulaşmış hastalığın salgın boyutuna ne zaman erişeceğine dair varsayımlar üretebilir. Google'ın toplumsal meselelere dair kullanıcı verilerine dayandığı varsayım yeteneği, küresel ölçekte ortaya çıkabilecek pek çok toplumsal ve siyasi olayı ya da sorunu öngörebilmesini sağlayabilir. Sonuç olarak örtülü gözetim ve verilerin saklanması, bireysel davranışların etkilenebilmesine ve toplumsal normların şekillendirilmesine de olanak tanımaktadır. Buradan yola çıkarak Foucault'nun panoptikon metaforunun dijital alana uyarlanmasıyla kavramın toplum 5.0 çağında da geçerliliğini sürdürebileceği ve iktidar söylemine yeni boyutlar kazandırabileceği söylenebilir.

Tekel hegemonyasına tekabül eden veri mülkiyetinin birkaç şirketin elinde yoğunlaşması, milyonlarca insanın özel ve kamusal yaşamına ait verilerin tekel konumundaki şirketlerin elinde bulunmasını ve bu şirketler tarafından bilinmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle veri

mülkiyetinin demokratikleştirilmesi çağrısı, veri kontrolünün ve yönetiminin tekelleşmesine ve merkezileşmesine bir yanıt olarak ortaya çıkmaktadır. Hem veri mülkiyetindeki tekelleşmenin önüne geçebilmek hem de bireylerin verileri üzerindeki haklarını artırabilmek için küresel ölçekte politika yapımcıların yasal düzenlemeler oluşturması önem arz etmektedir.

Yasal düzenlemelerin şeffaflığa, bireylerin verileri üzerindeki haklarını artırmaya ve şirketlerin ise veri mülkiyeti üzerindeki haklarını kısıtlamaya öncelik vermesi gerektiği düşünülmektedir. Bununla birlikte bireysel ve topluluk düzeyinde veri okuryazarlığının artırılması teşvik edilmeli ve bu doğrultuda kapsayıcı eğitim programları uygulamaya konulmalıdır. Eğitim programları, bireyleri veri sahipliğinin sonuçları hakkında bilgilendirmeyi ve veriye dayalı anlatıları eleştirel bir şekilde değerlendirmeyi içermelidir. Ayrıca teknolojik ilerlemenin etik ilkelerle uyumlu hale getirilebilmesi için gizliliği koruyan teknolojilere, kullanıcı tarafından kontrol edilebilen platformlara ve merkezi olmayan sistemlere öncelik verilmesi, çalışmanın önerileri arasında yer almaktadır.

Gelecekteki araştırmalar için veri mülkiyetinin iktidar üzerindeki etkilerine ilişkin kültürler arası farklılıkların araştırılması önerilebilir. Kültürel faktörlerin dijital alandaki mahremiyet algılarını, etik hassasiyetleri ve iktidar dinamiklerini nasıl etkilediğinin araştırılması önem arz etmektedir. Farklı kültürlerle ait karşılaştırmalı çözümlerinin veri mülkiyetinin küresel etkilerinin ortaya çıkarılmasına katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte sorumlu veri mülkiyeti için farklı veri yönetimi modellerinin araştırılması da elzemdir. Bu doğrultuda merkezi olmayan yaklaşımlar ve blockchain teknolojileri araştırılarak şeffaf ve hesap verebilir bir veri mülkiyeti ekosisteminin geliştirilmesinde bu modellerin olası sonuçları değerlendirilebilir.

Kaynakça

Ahad, M.A.; Tripathi, G.; Zafar, S. & Doja, F. (2020), "IoT Data Management – Security Aspects of Information Linkage in IoT Systems", *Principles of Internet of Things (IoT) Ecosystem: Insight Paradigm*, (Eds. S-L. Peng, S. Pal & L. Huang), Springer: Cham, Switzerland: 439-466.

Andrejevic, M. (2013), "Surveillance in the Big Data Era", *Emerging Pervasive Information and Communication Technologies (PICT)*, (Ed. K.D. Pimple), Springer: New York: 55-69.

Berawi, M.A. (2019), "Managing Nature 5.0 in Industrial Revolution 4.0 and Society 5.0 Era", *International Journal of Technology*, Vol. 10, No. 2: 222-225. <https://doi.org/10.14716/ijtech.v10i2.3084>

Brayne, S. (2017), "Big Data Surveillance: The Case of Policing", *American Sociological Review*, Vol. 82, No. 5: 977-1008. <https://doi.org/10.1177/0003122417725865>

Damiani, L.; Demartini, M.; Guizzi, G.; Revetria, R. & Tonelli, F. (2018), "Augmented and Virtual Reality Applications in Industrial Systems: A Qualitative Review towards in Industry 4.0 Era", *IFAC-PapersOnline*, Vol. 51, No. 11: 624-630. <https://doi.org/10.1016/j.ifacol.2018.08.388>

Deguchi, A.; Hirai, C.; Matsuoka, H.; Nakano, T.; Oshima, K.; Tai, M. & Tani, S. (2020), "What Is Society 5.0?", *Society 5.0: A People-Centric Super-Smart Society*, (Ed. Hitachi-UTokyo Laboratory), Springer: Singapore: 1–23.

Foucault, M. (2011), *Büyük Kapatılma (Çev. I. Ergüden & F. Keskin)*, İstanbul: Ayrıntı.

Foucault, M. (2012), *İktidarın Gözü: Seçme Yazılar 4 (Çev. I. Ergüden)*, İstanbul: Ayrıntı.

Foucault, M. (2014), *Özne ve İktidar: Seçme Yazılar 2 (Çev. I. Ergüden & O. Akınhay)*, İstanbul: Ayrıntı.

Foucault, M. (2015), *Biyopolitikanın Doğuşu: College de France Dersleri 1978-1979 (Çev. A. Tayla)*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Fukuda, K. (2020), "Science, technology and innovation ecosystem transformation toward society 5.0", *International Journal of Production Economics*, Vol. 220: 107460. <https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2019.07.033>

Gladden, M.E. (2019), "Who Will Be the Members of Society 5.0? Towards an Anthropology of Technologically Posthumanized Future Societies", *Social Sciences*, Vol. 8, No. 5:148. <https://doi.org/10.3390/socsci8050148>.

Harayama, Y. (2017), "Society 5.0: Aiming for a new human-centered society. Japan's science and technology policies for addressing global social challenges", *Hitachi Review*, Vol. 66, No. 6: 556-557. https://www.hitachi.com/rev/archive/2017/r2017_06/trends/index.html

Kaur, M.J.; Riaz, S. & Mushtaq, A. (2020), "Cyber-Physical Cloud Computing Systems and Internet of Everything", *Principles of Internet of Things (IoT) Ecosystem: Insight Paradigm*, (Eds. S-L. Peng, S. Pal & L. Huang), Springer: Cham, Switzerland: 210-228.

Keidanren (2018), "Society 5.0 - CoCreating the Future". https://www.keidanren.or.jp/en/policy/2018/095_proposal.pdf, (Erişim: 26.01.2024).

Lasi, H.; Fettke, P.; Feld, T. & Hoffman, M. (2014), "Industry 4.0", *Business & Information Systems Engineering*, Vol. 6, No. 4: 239-242. <https://doi.org/10.1007/s12599-014-0334-4>

Lele, A. (2019), "Industry 4.0", *Disruptive Technologies for the Militaries and Security. Smart Innovation, Systems and Technologies*, Springer: Singapore: 205-215.

Lu, Y. (2017), "Industry 4.0: A survey on technologies, applications and open research issues", *Journal of Industrial Information Integration*, Vol. 6: 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.jii.2017.04.005>

Lyon, D. (2019), "Surveillance capitalism, surveillance culture and data politics", *Data Politics: Worlds, Subjects, Rights*, (Eds. D. Bigo, E. Isin & E. Ruppert), Routledge: Abingdon: 64–77.

Medina-Borja, A. (2017), "Smart Human-Centered Service Systems of the Future", *Future Services & Societal Systems in Society 5.0*, (Eds. K. Iwano, Y. Kimura, Y. Takashima, S. Bannai & N. Yamada), Japan Science and Technology Agency: Tokyo: 235–239.

Morrar, R.; Arman, H. & Mousa, S. (2017), "The Fourth Industrial Revolution (Industry 4.0): A Social Innovation Perspective", *Technology Innovation Management Review*, Vol. 7, No. 11: 12-20. <https://timreview.ca/article/1117>

Mourtzis, D.; Angelopoulos, J. & Panopoulos, N. (2023), "The Future of the Human–Machine Interface (HMI) in Society 5.0", *Future Internet*, Vol. 15, No. 5: 162. <https://doi.org/10.3390/fi15050162>

Narvaez Rojas, C.; Alomia Peñafiel, G.A.; Loaiza Buitrago, D.F.; Tavera Romero, C.A. (2021), "Society 5.0: A Japanese Concept for a Superintelligent Society", *Sustainability*, Vol. 13, No. 12: 6567. <https://doi.org/10.3390/su13126567>

Onday, O. (2019), "Japan's Society 5.0: Going Beyond Industry 4.0", *Business and Economics Journal*, Vol. 10, No: 2: 389. <https://doi.org/10.4172/2151-6219.1000389>

Özmkas, U. (2012), "Foucault: İktidardan Biyoiktidara", *Cogito*, No. 70-71: 53-81.

Pereira, A.G.; Lima, T.M. & Santos, F.C. (2020), "Industry 4.0 and Society 5.0: Opportunities and Threats", *International Journal of Recent Technology and Engineering*, Vol. 8, No. 5: 3305–3308. <https://doi.org/10.35940/ijrte.D8764.018520>

Potočan, V.; Mulej, M. & Nedelko, Z. (2020), "Society 5.0: Balancing of Industry 4.0, Economic Advancement and Social Problems", *Kybernetes*, Vol. 50, No. 3: 794–811. <https://doi.org/10.1108/K-12-2019-0858>

Rojko, A. (2017), "Industry 4.0 Concept: Background and Overview", *International Journal of Interactive Mobile Technologies*, Vol. 11, No. 5: 77-90. <https://doi.org/10.3991/ijim.v11i5.7072>

Rosenstand, C.A.G.F.; Brix, J. & Nielsen, C. (2023), "Metaverse and Society 5.0: Pivotal for Future Business Model Innovation", *Journal of Business Models*, Vol. 11, No. 3: 62-76. <https://doi.org/10.54337/jbm.v11i3.8124>

Salgues, B. (2018), *Society 5.0: Industry of the Future, Technologies, Methods and Tools*, New Jersey, USA: John Wiley & Sons.

Statcounter (2024), "Search Engine Market Share Worldwide", <https://gs.statcounter.com/search-engine-market-share>, (Erişim: 29.01.2024).

Tao, F.; Qi, Q.; Wang, L. & Nee, A.Y.C. (2019), "Digital Twins and Cyber–Physical Systems toward Smart Manufacturing and Industry 4.0: Correlation and Comparison", *Engineering*, Vol. 5, No. 4: 653-661. <https://doi.org/10.1016/j.eng.2019.01.014>

Toprak, M.; Bayraktar, Y. & Özyılmaz, A. (2020), "The COVID-19 Pandemic and Digital Transformation in Turkish Higher Education: An Evaluation from the Perspective of Industry 4.0 and Society 5.0", *The COVID-19 Pandemic and Its Economic, Social, and Political Impacts*, (Eds. D. Demirtaş, V. Bozkurt & S. Yorğun), İstanbul University Press: İstanbul: 167-185.

Trehan, R.; Machhan, R.; Singh, P. & Sangwan, K.S. (2022), "Industry 4.0 and Society 5.0: Drivers and Challenges", *IUP Journal of Information Technology*, Vol. 18, No. 1: 40–58.

Tufekci, Z. (2014), "Engineering the Public: Big Data, Surveillance and Computational Politics", *First Monday*, Vol. 19, No. 7. <https://doi.org/10.5210/fm.v19i7.4901>

Xu, L.D.; Xu, E.L. & Li, L. (2018), "Industry 4.0: State of the Art and Future Trends", *International Journal of Production Research*, Vol. 56, No. 8: 2941-2962. <https://doi.org/10.1080/00207543.2018.1444806>

Xu, X.; Lu, Y.; Vogel-Heuser, B. & Wang, L. (2021), "Industry 4.0 and Industry 5.0—Inception, conception and perception", *Journal of Manufacturing Systems*, Vol. 61: 530–535. <https://doi.org/10.1016/j.jmsy.2021.10.006>

Yıkılmaz, İ. (2020), "New Era: The Transformation from the Information Society to Super Smart Society (Society 5.0)", *Data, Information and Knowledge Management*, (Eds. G. Mert, E. Şen & O. Yılmaz), Nobel: Ankara: 85–112.

Extended Summary

The Reconstruction of Social Power in Society 5.0: A Foucauldian Approach

This study addresses the emergence of society 5.0 by emphasising the transformative effects of the penetration of high technologies such as artificial intelligence, intelligent systems and robots into all aspects of life. Society 5.0 envisions a future in which high-tech companies not only focus on the production of these technologies, but also have access to and ownership of the data of individuals who use and are affected by these technologies. In this context, a new form of relationship between data ownership and power structures is envisaged.

The study aims to examine the potential effects of data ownership on power structures that will emerge with society 5.0 by using Michel Foucault's theses on the concept of power. In society 5.0, the widespread use of high-tech products and dependence on technology will lead to an unprecedented accumulation of user data. This data will allow companies to obtain and commodify information about the private and public lives of millions of people globally. The main rationale for the research stems from the need to understand and interpret the new social power dynamics of society 5.0.

Society 5.0 is a philosophy of society announced by the Japanese government in 2016 that aims to improve the quality of life through cyber-physical technologies (Fukuda, 2020; Narvaez Rojas et al., 2021; Onda, 2019; Gladden, 2019). Since Society 5.0 is a state policy, it differs from the previous social phases. It promises a conformist and human-centred structure with the merger of physical and cyber worlds (Potočan et al., 2020). This structure, which is based on the unity of human-technology, aims to create a sustainable and human-centred world (Medina-Borja, 2017: 235). In addition, society 5.0 is characterised as the manifestation of industry 4.0 in Japan (Toprak et al., 2020: 172). Industry 4.0's technologies focused on digitalising production processes form the basis of society 5.0. Society 5.0 is the goal of creating societies that do not reject technologies and accept to establish a symbiotic relationship with them.

Society 5.0 envisages a future vision in which high technologies such as artificial intelligence, the Internet of everything and advanced robotics will be effective in all areas of life. In this paradigm, the interaction of individuals with technology is expanding to cover not only industrial production but also all areas of life such as health, education, transport, urban planning and communication. Individuals are constantly generating data as they interact with smart devices, sensors and interconnected systems. Society 5.0 enables high-tech companies not only to market their products or services, but also to own the data generated by user interaction. This situation reveals that society 5.0 transforms the ownership paradigm into a dual ownership structure.

Data ownership provides companies with in-depth information about user behaviour, preferences and needs. By analysing and interpreting this data, companies can improve their existing products and offer new and innovative solutions. However, the concentration of these datasets in the hands of certain companies poses the risk of monopolisation. In conclusion, the relationship between data ownership and social power in the era of society 5.0 creates a new form of social power with the combination of economic, technological and data-based power.

Michel Foucault's understanding of power is quite different from traditional perspectives. Foucault (2012; 2014; 2015) argues that power is not limited to state authority and state-affiliated institutions but exists at different levels and forms in all areas of society. In this context, he investigates and questions power in various communities such as family, school, factory, asylum. According to Foucault, power is a phenomenon that is decentralised, dispersed and spread throughout society in various forms, shaping the formation of the individual and society. Foucault's analysis of power aims to address power relations in capitalist societies holistically. In this context, it aims to understand the position of the individual, society and social institutions within power relations. According to Özmakas (2012: 58), Foucault aims to question not only state power but also power practices that transcend the state. He emphasises that power is a phenomenon that operates with the participation of all individuals and states that power tries to put individuals into certain moulds by shaping living spaces and discourses.

Foucault's concept of biopower refers to the domination of power over individuals in the organisation and management of social life. In this context, biopower involves controlling and organising not only individuals but also the biological aspects of all living things. In the era of society 5.0, the mechanisms of biopower have been strengthened to an unprecedented level through user surveillance and data ownership. Surveillance and data appropriation as components of biopower are prominent features of society 5.0. The collection and analysis of extensive datasets gives high-tech companies the power to understand and influence the behaviour of individuals. Targeted advertising system is an important example of this power. In line with the inferences obtained from user data, advertisements are classified and published according to certain demographic characteristics and interests (Andrejevic, 2013; Brayne, 2017; Lyon, 2019; Tufekci, 2014). In society 5.0, normalisation and personalisation are the two main concepts emerging from data ownership. While normalisation refers to the process by which social norms and standards are determined and applied, personalisation aims to adapt content and experiences according to individual preferences. Data ownership can guide and shape the interaction of these processes at both the societal and individual level.

In conclusion, concepts such as surveillance, data ownership, normalisation and personalisation in society 5.0, in line with Foucault's theses on power and biopower, provide important tools for understanding and evaluating the social impact of companies offering high-tech products and services to consumers. The monopolisation of data ownership by certain corporations brings with it the demand for the democratisation of data ownership. Policymakers at the global level need to enact legislation focusing on transparency, data ownership rights and corporate restrictions to counter the monopolisation of data control and strengthen individuals' data rights. In addition, comprehensive education programmes should be implemented to increase data literacy at the individual and community level. These programmes should make individuals aware of the consequences of data ownership and aim to critically evaluate data-driven narratives.